

Hoe Vlaams is uw Nederlands?

Overpeinzingen bij een internetenquête over 'Vlaamse' woorden in het Standaardnederlands

Begin november werden in de Vlaamse en Nederlandse media de resultaten bekendgemaakt van de internetenquête Hoe Vlaams is uw Nederlands? De enquête was georganiseerd door De Standaard, Radio 1, de Nederlandse Taalunie en de KU Leuven. Meer nog dan de resultaten van de enquête zorgde de conclusie die aan die resultaten verbonden werd, voor nogal wat ophef. Uw Nederlands mag Vlaamser kopte De Standaard op maandag 3 november. “58% van de Vlaamse taalprofessionelen heeft niets tegen meer Vlaams in de standaardtaal”, liet Johan De Schryver, docent Nederlands aan de KU Leuven, aan De Standaard weten. Om meerdere redenen is die conclusie onjuist. Je kunt net zo goed het omgekeerde besluiten.

In een internetenquête met de titel *Hoe Vlaams is uw Nederlands* konden Vlamingen en Nederlanders wekenlang vijftig zinnen beoordelen: veertig zinnen met typisch Vlaamse – d.w.z. in heel Nederlandstalig België, maar niet in Nederland – gangbare woorden of uitdrukkingen en tien zinnen met doorgaans alleen in Nederland gangbare woorden of uitdrukkingen. De Vlaamse woorden en uitdrukkingen waren onder andere *allergisch zijn aan* ('allergisch zijn voor'), *vier maand geleden* ('vier maanden geleden'), *de vergadering gaat door* ('de vergadering vindt plaats') en *mutualiteit* ('ziekenfonds'). Woorden als *jus d'orange* ('sinaasappelsap') en *occasion* ('tweedehands auto') zaten als typisch Nederlands-Nederlandse woorden in de opgegeven zinnen verscholen. De vraag die de geënquêteerden bij het lezen van elke zin telkens opnieuw moesten beantwoorden, was: “Vindt u deze zin aanvaardbaar in de krant of in het journal?” Op de startpagina van de enquête (<http://taaltest.standaard.be>) lees ik nu: “Zou u de volgende zin gebruiken in een lezersbrief of toespraak?” Hierbij wil ik opmerken dat die vraag natuurlijk over iets helemaal anders gaat dan de oorspronkelijke vraag. Oorspronkelijk werd gevraagd naar een oordeel over het taalgebruik van journalisten, nu wordt gevraagd naar een oordeel over het taalgebruik van de geënquêteerde zelf.

Tienduizenden Vlamingen en Nederlanders hebben de enquête ingevuld. Onder hen ook heel wat zogenaamde taalprofessionals, beroepstaalgebruikers: docenten, schrijvers, vertalers, tolken, correctoren, eindredacteuren, communicatieprofessionals, journalisten, presentatoren, acteurs en advocaten. Uit die categorie is een groep van 3226 geënquêteerden geselecteerd. Het percentage ja-stemmers bleek bij elk van de opgegeven zinnen te variëren, bv. *allergisch zijn aan* (73,1%), *vier maand geleden* (60,2%), *de vergadering gaat door* (50,5%), *mutualiteit* (42,7%), *jus d'orange* (20,7%) en *occasion* (5,9%).

Allereerst lijken me de geselecteerde taalprofessionals een veel te heterogene verzameling taalgebruikers te zijn om uit de enquêteresultaten bruikbare conclusies te kunnen halen over de door Vlaamse standaardtaalgebruikers gewenste invulling van het Standaardnederlands. Kunnen journalisten op dezelfde manier als beroepstaalgebruikers gezien worden als acteurs, van wie bekend is dat ze tegenwoordig tijdens hun beroepsopleiding zelfs helemaal geen Standaardnederlands leren, die soms zelfs helemaal geen Standaardnederlands (willen) beheersen? En kun je docenten Nederlands zomaar met advocaten vergelijken?

De bewering dat 58% van de Vlaamse taalprofessionals niets heeft tegen meer Vlaams in de standaardtaal, gaat wel heel erg kort door de bocht. Onder het mom van wetenschapsbeoefening wordt hier een wens voor werkelijkheid genomen. Ik heb de indruk dat de enquête gebruikt is om te bewijzen wat bewezen moest worden. Ik had echt geen enquête nodig om te weten dat ongeveer 50% van beroepstaalgebruikers *doorgaan* als standaardtaalig Nederlands beschouwt. Ik zie dat woord namelijk al jaren in allerlei teksten van mijn collega's op de hogeschool opduiken, terwijl ikzelf *plaatsvinden* zou schrijven. (Ik heb het hier nu niet over situaties waarin *doorgaan* wel gebruikt kan worden in de standaardtaal.) Het was me van bij het begin van de enquête duidelijk dat die zou gaan dienen om aan te tonen dat allerlei Belgisch-Nederlandse taalvarianten in de taaladvisering en taalnormering niet meer uit de standaardtaal geweerd zouden mogen worden.

Vervolgens is de conclusie wetenschappelijk aanvechtbaar omdat een bepaald percentage 'steunbetuigingen' voor mogelijkheid A betekenisloos blijft als niet ook het percentage 'steunbetuigingen' voor mogelijkheid B bekend is. Wat kunnen we nu aanvangen met 73,1% steun voor *allergisch zijn aan*

als we niet ook weten wat het percentage is voor *allergisch zijn voor*? Is het niet denkbaar, ja zelfs heel waarschijnlijk dat het percentage voor *allergisch zijn voor* een stuk hoger zou zijn? Vraag aan een professionele taalgebruiker in Vlaanderen of hij de woorden *vier maanden geleden* in een krant of journaal aanvaardbaar vindt. Ik vermoed dat de percentages voor *allergisch zijn voor*, *vier maanden geleden*, *de vergadering vindt plaats* en *ziekenfonds* veel hoger zullen liggen als de enquêtevraag ook gesteld wordt over deze woorden en uitdrukkingen.

Je kunt je ook afvragen welke waarde de enquêteresultaten hebben als niet ook van elke geënquêteerde bekend is of hij überhaupt weet dat je in de standaardtaal eigenlijk *allergisch zijn voor* zegt en niet *allergisch zijn aan*. “Laat u vooral niet leiden door naslagwerken of wat u op school geleerd hebt. Uw spontane taalintuïtie, daar gaat het om.”, lees ik op de startpagina van de enquête. Waar slaat dat nou op? Natuurlijk laat ik me leiden door wat ik op school geleerd heb. Mijn standaardtaal is wat ik op school en in naslagwerken geleerd heb. Ik heb geleerd dat we in het Standaardnederlands *allergisch zijn voor* zeggen en precies daarom zeg ik niet *allergisch zijn aan*. Wie dat niet geleerd heeft, die zal wellicht nu eens *allergisch zijn aan* en dan weer *allergisch zijn voor* zeggen. In België hoor je beide uitdrukkingen namelijk door elkaar.

De waarde van de enquêteresultaten is ook heel erg relatief omdat een ja-antwoord niet noodzakelijk iets zegt over wat de geënquêteerde zelf spontaan zou zeggen of schrijven als hij bedoelt Standaardnederlands te gebruiken. Natuurlijk zullen velen *ja* geantwoord hebben, zelfs als ze het misschien zelf niet zo zouden zeggen of schrijven. *Vindt u deze zin aanvaardbaar ...? Wat maakt het uit? Tja, waarom niet?* Hoe zijn anders de verrassend hoge percentages bij de vele duizenden Nederlandse geënquêteerden te verklaren? Ik hoorde Ludo Permentier in het radioprogramma Hautekiet verklaren dat vele Nederlanders na het invullen van de enquête tot hun verbazing vaststelden dat hun Nederlands voor 20 tot 30% Vlaams kleurde. Bepalen wat standaardtaal is of zou moeten zijn aan de hand van een enquête is een hoogst bedenkelijke methode.

In het zog van de berichtgeving over de enquête werden kranten en discussiepanels bedolven onder de opinies van voor- en tegenstanders van meer Vlaams in het Nederlands. Onvermijdelijk konden heel Vlaanderen en Nederland meteen lezen wat Mia Doornaert, Benno Barnard en Geert van Istendael over de enquête en de erbij geformuleerde conclusies vonden. Onvermijdelijk kwamen enkele taalkundigen, docenten, vertalers ... zich in het debat mengen. Onvermijdelijk werden weer enkele doodoeners uit het klassieke argumentatiearsenaal van de pleitbezorgers voor meer toegankelijkheid voor Belgisch-Nederlands aan de lezers geserveerd.

De taalzuivering van de jaren zestig en zeventig heeft Vlamingen gefrustreerd. Radio- en televisieprogramma's die de Vlamingen de Nederlandse standaardtaal probeerden bij te brengen, waren een soort van geestelijke terreur. We willen vandaag in Vlaanderen toch niet zo spreken als die taalverzorgers van de jaren zestig en zeventig, want dat klonk kunstmatig, onnatuurlijk. Ik kan zo nog wel een paar van die oprispingen opsommen. Het zijn uitingen van een bepaald soort sentiment ten opzichte van taal en taalgebruik. Het zijn beweringen die niet gestaafd hoeven te worden omdat ze er bij veel Vlamingen blijkbaar als zoete koek in gaan. Het zijn de argumenten die ik ook hoorde tijdens discussies over de enquête in de docentenkamers op mijn hogeschool.

Onder die goedkope argumenten is er eentje dat bijzondere aandacht verdient. *Je kunt leerlingen of studenten toch geen standaardtaal bijbrengen door ze lijstjes voor te schotelen met een kolom 'goed' en een kolom 'fout', want ze leveren levenslange frustratie op. Standaardnederlands valt niet te leren op die manier.* Maar ik denk dat die werkwijze veel eenvoudiger was dan wat vandaag algemeen aanvaard lijkt te zijn. Nu zijn er dankzij de nieuwe aanpak (zie taaladvies.net) namelijk lijstjes met vijf kolommen: *standaardtaal in het hele taalgebied; standaardtaal in België; standaardtaal in Nederland; in België, geen standaardtaal; in België, status onduidelijk.* Daar loop je pas een levenslange frustratie van op. Wie houdt dat allemaal uit elkaar? De onzekerheid die lijstjes vroeger inderdaad wel eens veroorzaakt hebben, kan er met de nieuwe lijstjes alleen maar groter op geworden zijn. Met die oude lijstjes werd rekening gehouden. De nieuwe worden genegeerd, is mijn indruk.

En voor alle duidelijkheid nog eens: ik heb hier willen aantonen dat de conclusies die geformuleerd zijn bij de resultaten van de enquête *Hoe Vlaams is uw Nederlands?* niet deugen. Ik heb niets tegen Belgisch-Nederlands gezegd en ook niet beweerd dat er geen uitdrukkingen en woorden zijn die als standaardtaalig of als goed Nederlands beschouwd kunnen worden, ook als ze in Nederland niet bekend zijn. Er valt beslist wel wat aan te merken op de werkwijze van de taalzorg en taaladvisering in de jaren zestig en zeventig. Maar daar gaat dit stuk niet over.

Peter Debrabandere is docent Nederlands, Duits en copywriting aan de Katholieke Hogeschool VIVES, Brugge. Hij is hoofdredacteur van Neerlandia/Nederlands van Nu – 4-2014. Contact: peter.debrabandere@scarlet.be.